

ಪಂಪಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಲಿಪಿ

ಡಾ. ಟಿ.ಡಿ. ರಾಜಣ್ಣ ತಗ್ಗಿ
ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು,
ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ಕೇಂದ್ರೀಯ
ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಕಲಬುರಗಿ

ಪಂಪ ಪೂರ್ವ ಕಾಲವನ್ನು ನಾವು ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೫೦ ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಪಂಪನವರೆಗಿನ ಕಾಲವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಸೂಕ್ತ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಮಗೆ ಶಾಸನಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗುವುದು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೩ನೇ ಶತಮಾನ ದಿಂದಲಾದರೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ಕಂಡುಬರುವುದು ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ. ಹಾಗಾಗಿ ಈ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಯಾವೆಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಲಿಪಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಯಾವ ಯಾವ ಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಲಿಪಿಯ ಬಳಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದುದು ಯಾವಾಗ ಎಂಬುದನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಸರಿಯಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಈಗ ತಿಳಿದಿರುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳೇ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನಗಳು. ಇವು ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಲಿಪಿಯಲ್ಲೂ, ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೂ ಇವೆ. ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಖರೋಷ್ಠಿ ಲಿಪಿಯನ್ನೂ ಬಳಸಿರುವುದುಂಟು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿರಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಾಕೃತ, ಬೌದ್ಧ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಕೃತಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಅವು ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ಪ್ರಾಕೃತವಾಗಿರಬೇಕು. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಆಡುನುಡಿಯನ್ನೇ ಬಳಸಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ. ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ, ನಮಗೆ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಹದಿನೆಂಟು ಶಾಸನಗಳು ಇದುವರೆಗೂ ದೊರೆತಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ.ದ ಆರಂಭದ ವೇಳೆಗೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಪ್ರಭಾವ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೂ ಕ್ರಮೇಣ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಪದಗಳು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಸಿರಿ, ದೇಸಕಾಲ, ಸಾಸನ, ತಪ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಮಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ಈ ಕಾಲದ ಪ್ರಾಕೃತ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಬಹುಶಃ ಕನ್ನಡವನ್ನು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆರಂಭಿಸಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಸೂಚನೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಎರಡನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸನ್ನತಿಯ ಶಾಸನ ಇದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಸಿರಿ, ಸಯಿಂದಕ, ಸಾಸನ, ತೇಗೂಡ ಇತ್ಯಾದಿ ಪದಗಳು ಕನ್ನಡದ ತದ್ಭವ ರೂಪಗಳೆಂದು ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಈಗಾಗಲೇ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದಿನ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಅಜ್ಜಿ, ಅಣತ್ತಿ, ರಾಯ, ವಲ್ಲವ, ವಿನ್ನಪ್ಪ ಮೊದಲಾದವೂ ಕೂಡ ತದ್ಭವ ಪದಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನ ಹಾಗೂ ಅನಂತರದ ಕಾಲ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವದ ಕಾಲ. ಈ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷಾ ಮಿಶ್ರಣದ ಗೊಂದಲವನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಆರಂಭದ ಪ್ರಾಕೃತದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕಿಂತ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಭಾವವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೂ ಕ್ರಿ.ಶ ೫-೬ನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳು ಮೇಲುಗೈ ಸಾಧಿಸಿವೆ. ಈ ಕಾಲದ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಹಂತವನ್ನಷ್ಟೇ ಕಾಣಬಹುದು. ಕ್ರಿ.ಶ ೮-೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಅನಂತರವಷ್ಟೇ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ತೀರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ನೆಲೆಯನ್ನು

ಕಂಡುಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕನ್ನಡವು ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವುದೂ ಕೂಡ ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲೇ.

ಮೌರ್ಯ ಮತ್ತು ಶಾತವಾಹನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ನಾಡಿನ ಶಾಸನಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿದ ಭಾಷೆ ಪ್ರಾಕೃತ. ಈ ಶಾಸನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕೇವಲ ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯಷ್ಟು ಮಾತ್ರ. ಕದಂಬರು ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಗಳನ್ನು ಬಳಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕದಂಬರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಗಂಗರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇವರ ಆರಂಭ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು, ಕನ್ನಡ ಕಡಿಮೆ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕ್ರಮೇಣ ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಾ ಬಂದು, ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದ ವೇಳೆಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಿಂದೆ ಸರಿದು, ಕನ್ನಡವೇ ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆಯಾಗತೊಡಗಿತು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುದುಂಟು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿಯೂ, ತಮಿಳು ಪ್ರಭಾವವಿದ್ದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮಿಳೂ, ತೆಲುಗು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ತೆಲುಗನ್ನೂ ಬಳಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಪಂಪನ ತಮ್ಮ ಜಿನವಲ್ಲಭನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಮೂರು ತೆಲುಗು ಕಂದಪದ್ಯಗಳಿರುವುದನ್ನು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಕ್ರಿ.ಶ ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದಲೇ ಸಂಸ್ಕೃತವು, ಪ್ರಾಕೃತವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಸರಿಸಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಮೆಟ್ಟುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ, ಕೆಲವೆಡೆ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಗಳು ಸಮಸಮವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಶಾಸನವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿರುವ ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನ ಇದಕ್ಕೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ.

ಪರಿವರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಚಲನಶೀಲತೆ ಭಾಷೆಯ ಜೀವಂತ ಲಕ್ಷಣ. ಕನಿಷ್ಠ ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡ, ಹಳಗನ್ನಡ, ನಡುಗನ್ನಡ, ಹೊಸಗನ್ನಡಗಳೆಂದು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಯಾವುದನ್ನು ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೋ ಆ ಅವಸ್ಥೆಯ ಮಾದರಿಗಳು ನಮಗೆ ದೊರೆಯುವುದು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ಇದನ್ನೇ ಪಂಪಪೂರ್ವ ಯುಗದ ಭಾಷೆ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಇನ್ನೂ ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಕೃತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುವ (ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ, ಪಂಪ ಮೊದಲಾದವರ) ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಮಾದರಿಗಳಿಗಿಂತ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಶಾಸನಗಳ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡ ಅಥವಾ ಪಂಪಪೂರ್ವ ಯುಗದ ಕನ್ನಡ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಕರೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಪಂಪಪೂರ್ವ ಯುಗ ಎಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಅನಂತರ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾವೀಗ ಯಾವುದನ್ನು ಹಳಗನ್ನಡ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೋ ಅದರ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮಾದರಿ ಪಂಪನಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಬಂದ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕ್ಕಾರನಲ್ಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ರೂಪು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು.

ಪಂಪ ಪೂರ್ವ ಯುಗದ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ನಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಒಂದು ಅಂಶ, ಕನ್ನಡವು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಬರುತ್ತಿರುವುದು. ೮-೯ನೇ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗಳು ರಚನೆಯಾಗುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಬೆಳೆದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಈ ಕಾಲದ ಎಲ್ಲ ಶಾಸನಕಾರರೂ ಆ ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಈಗಾಗಲೇ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಶಾಸನ ರಚನೆಯ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಮೀರಲು ಅವರು ಮುಂದೆ ಬಂದಂತಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಶಾಸನಕಾರರು ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಭಾಷೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ

ಸ್ವಂದಿಸಿದಂತಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಪರೂಪವಾಗಿ, ಅಪವಾದವಾಗಿ ಕೆಲವು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಭಾಷಾ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವ ಶಾಸನಗಳು ಕಂಡು ಬಂದರೂ, ಬಹುಮಟ್ಟಿಗಿನ ಶಾಸನಗಳು ತಮ್ಮ ಏಕತಾನತೆಯನ್ನೇ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದವರೆಗೂ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುವ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಮಾದರಿಗಳು ಶಾಸನ ರೂಪದಲ್ಲೇ ಸಿಗುವುದು. ಉಳಿದೆಲ್ಲಾ ಅಪಸ್ಥಾ ಭೇದಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು ಶಾಸನಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಕಾವ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳು, ಕಡತಗಳು ಮೊದಲಾದವು ಆಧಾರವಾಗಿವೆಯಾದರೂ ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲು ಕೇವಲ ಶಾಸನಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಆಧಾರವಾಗಿವೆ. ಈ ಕಾಲದ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳು ಪದ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲೂ, ಕೆಲವು ಗದ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲೂ ಇವೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಇವೆರಡರ ಮಿಶ್ರ ರೂಪದಲ್ಲೂ ಇವೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರನು 'ತತ್ಕಾಲೀನ ಕವಿಗಳು ಹಳಗನ್ನಡ(೯ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಿಂದಿನ ಕನ್ನಡ)ವನ್ನು ಮೋಹಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ಮಾಡಬಾರದು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನೃಪತುಂಗನ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಒಂದು 'ಹಳಗನ್ನಡ' ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದುದನ್ನು ಇದು ನಮಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. 'ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಗೋದಾವರಿವರೆಗೆ' ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದ ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವೈಭವವನ್ನು ಮಾರ್ಗಕಾರ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾ, ಇದರ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಕುರಿತು, ಪರಸ್ಪರರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದೆ, ಸಾವಿರ ತಲೆಯಿರುವ ಆದಿಶೇಷನಿಗಾದರೂ ತಲೆನೋವು ತರಿಸುವಂತಹ 'ಕನ್ನಡಂಗಳು' ಇಲ್ಲಿ ಹಲವಿದ್ದವು. ಆದರೆ ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡದ ಸೀಮಾ ಪ್ರದೇಶವೊಂದಿದ್ದು ಅದು ಶಿಷ್ಟಭಾಷೆಯಾಗಿ, ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಇಂತಹ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳ ಮೂಲಕ ನಾವು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು :

ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗಾಗಿ ಬರೆದ, ಬಹುಶಃ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಇಂತಹ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ (ಬಹುಪಾಲು ವೀರಗಲ್ಲು ಮತ್ತು ದಾನಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ) ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಇಂತಹ 'ಗದ್ಯಕನ್ನಡ'ದಲ್ಲಿ ನೀರಸತೆಗೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಮಣ್ಣಿನ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಇವು ನಮಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಫಲಶ್ರುತಿ ಹಾಗೂ ಶಾಪಾಶಯಗಳಲ್ಲಿ ಒರಟಾದ ಆದರೆ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಕನ್ನಡ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ನೋಡಬಹುದು.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಚಾಲುಕ್ಯ ಮಂಗಲೀಶನ ಬಾದಾಮಿಯ ಕ್ರಿ.ಶ. ೫೦೦ರ ಶಾಸನ:

'ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀಮತ್ ಪ್ರಿಥಿವೀ ವಲ್ಲಭ ಮಂಗಲೀಶನಾ

ಕಲ್ಮನೆಗೆ ಇತ್ತೊಂದು ಲಂಜಿಗೇಸರಂ ದೇವರ್ಕೆ ಪೂನಿಱುವ

ಮಾಲಕಾರ್ಗ್ಗೆ ಅರ್ಧ್ಧ ವಿಸದಿ ಇತ್ತೊದಾನಱಿವೊನ್

ಪಇ್ಯಮಹಾಪಾತಕನಕುಂ ಏಳನೆಯಾ ನರಕದಾ ಪುಳು ಅಕ್ಕುಂ'

ಮತ್ತೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೭೨೩ರ ಬಾದಾಮಿಯ ಮಹಾಕೂಟದ ಶಾಸನ : 'ಸ್ವಸ್ತಿ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಶ್ರೀ ಪೃಥಿವೀ ವಲ್ಲಭ ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರ ಭಟಾರರಾ ಪ್ರಾಣವಲ್ಲಭೆ ವಿನಾಪೊಟಿಗಳೆನ್ನೊರ್ ಸೂಳಿಯರ್ -ಇವರಾ ಮುದುತಾಯ್ವಿರ್ ರೆವಮಂಚಳ್ಳವರಾ ಮಗಳ್ವಿರ್ ಕುಚಿಪೊಟಿಗಳವರಾ ಮಗಳು ವಿನಾ ಪೊಟಿಗಳ್- ಇಲ್ಲಿಯೆ ಹಿರಣ್ಯರ್ಮಿಳ್ಳು ಇಲ್ಲಾ ದಾನಮಂಗೊಟ್ಟು ದೇವನಾ ಪೀಠಮನಾ ಕಿಸುವಿನೆ ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳ್ಳಿಯಾ ಕೊಡೆಯನಾನೇರಿಸಿಯೆ, ಮಂಗಲುಳ್ಳೆ ಅಷ್ಟಶತಂ ಕ್ಷೇತ್ರಂಗೊಟ್ಟಳ್, ಇದಾನಳಿದೊನ್ ಪಂಚಮಹಾಪಾತಕನಕ್ಕುಂ- ಇದನ್ನು ಎಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಗದ್ಯದ ಮಾದರಿಯೆನ್ನಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ, ಅಚ್ಚಕನ್ನಡತನವನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೇ ನೋಡಬಹುದು.

ಇಲ್ಲಿನ ಶಾಸನ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಸರಳತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗದ್ಯ ಶೈಲಿ ನಮ್ಮ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಾದಾಮಿ-ಬಿಜಾಪುರ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಭಾಷಾ ಮಾದರಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಕ್ರಿ.ಶ ೯೫೦ರ ಆತಕೂರು ಶಾಸನದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಗದ್ಯದ ಒಂದು ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ತುಮಕೂರು, ಮಂಡ್ಯ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕನ್ನಡದ ಮಾದರಿಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಬಾವನಂಟನಾದ ಬೂತುಗನು ಮನಾಲರನ ಬೆಂಬಲದೊಂದಿಗೆ, ಚೋಳರ ರಾಜಾಧಿಪತ್ಯನನ್ನು ಅವನ ಅಂಬಾರಿಯೊಳಗೇ ಜಿಗಿದು, 'ಬಿಸುಗೆಯ ಕಳನಾಗೆ ಸುರಗಿರಿದು' ಕೊಂಡ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಆತಕೂರು ಶಾಸನವು, : 'ಶ್ರೀಮತ್ ಮನಾಲರಂಗೆ ಅನುವರದೊಳ್ ಮೆಚ್ಚಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳೆನ್ನೊಡೆ, ದಯೆಯ ಮೆರೆ ವೊಳ್ಳೆಮ್ಮ ಕಾಳಿಯಂ ದಯೆಗೆಯ್ಯೆನ್ನು ಕೊಣ್ಣೊನಾನಾಯಂ ಕೆಳಲೆ ನಾಡ ಬೆಳತೂರು ಪಡುವಣ ದೆಸೆಯ ಮೊರಡಿಯೊಳ್ ಪಿರಿಯ ಪನ್ನಿಗೆ ವಿಟ್ಟೊಡೆ ಪನ್ನಿಯುಂ ನಾಯುಮೊಡಸತ್ತುವದರ್ಕೆ ಯಾತುಕೂರೊಳ್ ಚಲ್ಲೇಶ್ವರದ ಮುನ್ನೆ ಕಲ್ಲನ್ನಡಿಸಿ, ಪಿರಿಯ ಕೆರೆಯ ಕೆಳಗೆ ಮಲ್ಲಿಕಾಲಭದ್ರೊಳಿರ್ಕ್ಕಣ್ಣುಗ ಮಣ್ಣಂ ಕೊಟ್ಟರಾ ಮಣ್ಣನೊಕ್ಕಲ್ ನಾಡನಾಳ್ವೊನೂರನಾಳ್ವೊರೀ ಮಣ್ಣನಳಿದೊನಾ ನಾಯ ಗೆಯ್ ಪಾಪಮಂ ಕೊಣ್ಣೊನಾ ಸ್ಥಾನಮನಾಳ್ ಗೊರವನಾಕಲ್ಲಂ ಪೂಜಿಸದುಣ್ಣರಪ್ಪೊಡೆ ನಾಯ ಗೆಯ್ ಪಾಪಮಂ ಕೊಣ್ಣೊನ್' ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಈ ಗದ್ಯ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳ ಗದ್ಯದ ಸೊಗಡಿಗೆಂತ ಕಡಿಮೆ ಆಸ್ವಾದವನ್ನೇನೂ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ!

ಆಡುನುಡಿಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ನೈಜತೆಯಿದೆ, ಸೊಗಡಿದೆ. ಆದರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗದ್ಯದಲ್ಲೇ ಬರೆದ ಕಾವ್ಯಗಳು ಹೇಗೆ ನಮಗೆ ಅಪೂರ್ವವೋ ಹಾಗೇ ಶಾಸನಗಳೂ. ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಬಹುದಾದ ಕಡೆ ಕೂಡ ಪದ್ಯವನ್ನೇ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳಿಗಾಗಿಯೋ, ವರ್ಣನೆಗಳಿಗಾಗಿಯೋ, ದಾನದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೋ ಮಾತ್ರ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ವಚನಕಾರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ ಮುಂದೆ ಅದು ಕೇವಲ ಟೀಕೆ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ವೃತ್ತಿಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಾಯಿತು. ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗದ್ಯದಲ್ಲೇ ಇರುವ ಶಾಸನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾದರೂ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಭಾಷೆಯ ನಾನಾ ರೂಪಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಪೂರ್ವದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಭಾಷೆ ಬಹುಪಾಲು ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ಭಾಷೆಯಲ್ಲ, ಆಡುನುಡಿ. ಇದನ್ನು ಎಂ.ಎಂ ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಕಂಠಸ್ಥ ಭಾಷೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದು ಬಹುಪಾಲು ಕಂಠಸ್ಥ ಭಾಷೆಯೇ. ನಂತರ ಕಾಣಿಸುವ ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ದೊರೆ ಮಂಗಲೀಶನ ಶಾಸನದಲ್ಲೂ ಆಡುನುಡಿಯನ್ನೇ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೆಲವರು ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನದ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಕನ್ನಡ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಪ್ರೌಢವಾದ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಆ ಶಾಸನವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರೆ ಹಾಗೆನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ದಟ್ಟ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇದನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಆಗ ತಾನೇ ರಾಜಮನ್ನಣೆ ಪಡೆಯಲು ತೊಡಗಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನದ ನಂತರದ ಶಾಸನಗಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ದೀರ್ಘ ಸ್ವರದ ನಂತರ ಬರುವ ರೇಫೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಅಥವಾ ಒಡಗೂಡದೇ ಇರುವ ವ್ಯಂಜನ ದ್ವಿತ್ವಗಳ ಬಳಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಅನುನಾಸಿಕಗಳ ಬದಲಿಗೆ ಅನುಸ್ವಾರದ ಬಳಕೆ. ಇ>ಎ, ಉ>ಒ, ವ್>ಬ್, ಪ್>ಹ್ ಬದಲಾವಣೆ, ಪದಾಂತ್ಯ ದೀರ್ಘಸ್ವರ ಹ್ರಸ್ವವಾಗಿ ಬದಲಾಗುವುದು... ಇತ್ಯಾದಿ.

ಉದಾ : 'ಕೇಕಯ ಪಲ್ಲವರಂ ಕಾದೆಱೆದು ಪೆತ್ತ ಜಯನಾ'(ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನ), 'ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳಪೂರ್ವ ಕುಡುವ ತೆರೆ' (ಕನ್ನಡ ಕೈಪಿಡಿ, ಪು. ೩೧೧) - ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಇ-ಎ; ಉ-ಒ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ.

'ಸಾಸಿರ ಕವಿಲೆಯನ್ ಕೊನ್ನೋನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಸ್ತೋನುಮಕ್ಕುಮ್' (ಇ.ಸಿ. ಲ, ಸೊರಬ ೧೦, ಮಾವಳಿ ಶಾಸನ, ೮೦೦)

'ನೆಲನುಂ ವೆಳೆಗೆ' (ಎ.ಇಂ. ೧೯, ಪು. ೧೪೩, ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೬೮೫) 'ವಿತ್ತಿದಲಿ ವೆಳೆಯಾದೆ ಕೆಡುಗೆ ಇದಾನ್ ಕಾದು ಸಲ್ಪೊನ್ ಪರಮಕಲ್ಯಾಣ ಭಾಗಿಗಳಾಪ್ಪೋರ್ ನೆಲನುಂ ವೆಳೆಗೆ' - ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ಮ-ವ; ಪ-ವ ಭೇದಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಪಲ್ಮಡಿಉಂ ಮೂಳಿವಳ್ಳಿಉಂ ಕೊಟ್ಟಾರ್ (ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನ), ಏಳನೆಯಾ ನರಕದಾ ಪುಟುಅಕುಂ' (ಎಂ.ಇಂ. ೧೦, ಬಾದಾಮಿ ಶಾಸನ, ೫೯೮) ಕಪ್ಪೆಅರಭಟ್ಟನ್ ಶಿಷ್ಯಜನಪ್ರಿಯನ್ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸಂಧಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಆದರೂ ಇವು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕನ್ನಡವನ್ನೇ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟ ರೂಪದ ಭಾಷೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ಅದು ದಾಖಲಾಗಿರದೇ ಇರಬಹುದು. ಕಾರಣ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಡುಮಾತಿನ ರೂಪವನ್ನೇ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಡಳಿತ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಶಾಸನ ರಚನೆಯ ಮಾದರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ಶಾಸನಕಾರ ಪ್ರಮುಖ ಗಮನ ನೀಡಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಹಿಂದಿನ ಒಂದು ಶಾಸನ ಪದ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವ ಮೂಲಕ ಅದರ ಭಾಷೆ ಹೇಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು

'ಮಾಸೇನರ್ ಪರಮ ಪ್ರಭಾವ ರಿಷಿಯರ್ಕಳ್ ವಪ್ಪಿನಾ ವೆಟ್ಟದುಳ್'

ಶ್ರೀಸಂಗಂಗಳ ಪೇಳಿದ ಸಿದ್ಧಸಮಯಂತಪ್ಪಾದೆ ನೋಂತಿಮ್ಮಿನಿನ್'

ಪ್ರಾಸಾದಾಂತರಮಾನೆಚಿತ್ರ ಕನಕಪ್ರಜ್ಜಲ್ಯದಿನ್ನಿಕ್ಕುದಾನ್'

ಸಾಸಿವ್ವರ್ ಪೂಜೆದನ್ನುಯೆ ಅವರ್ಸ್ವರ್ಗಾಗ್ರಮಾನೇರಿದಾರ್'

(ಎ.ಕ. ೨, ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ, ೨೭, ಕ್ರಿ.ಶ. ೭೦೦)

ಇಲ್ಲಿನ ವೆಟ್ಟದುಳ್, ತಪ್ಪಾದೆ, ಪ್ರಾಸಾದಾಂತರಮಾನ್, ಮಿಕ್ಕುದಾನ್ ಪೂಜೆದನ್ನುಯೆ, ಸ್ವರ್ಗಾಗ್ರಮಾನೇರಿದಾರ್ ಈ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಆಡುನುಡಿಯ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು.

'ಶ್ರೀಮತಿಗಂತಿಯರ್ಜ್ಜಿತ ಕಷಾಯಿಗಳುಗ್ರತಪಂಗಳಿಂದಮಿಂ'

ತೀಮಹಿಯೊಳ್ ಪೊಗರ್ತ್ತೆ ನೆಗರ್ತ್ತೆಗೆ ನೋನ್ನು ಸಮಾಧಿಯಿಂ ಜಗ'

ತ್ನಾರವಮಿಯೆನಿಪ್ಪ ಪೆಂಪಿನ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಪಾದಪಯೋಜನ ಯುಗ್ಮಮಂ'

ಪ್ರೇಮದೆ ಚಿತ್ತದೊಳ್ಳಿಲಿಸಿ ದೇವನಿವಾಸ ವಿಭೂತಿಯೆಯ್ವಿದಳ್'

ಇದೂ ಕೂಡ ಕ್ರಿ.ಶ. ೨೦೦೦ ಶಾಸನವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿನ ಭಾಷೆ ಹಳಗನ್ನಡವಾಗಿದ್ದು, ಮೇಲಿನ ಶಾಸನಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಪದಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಎಂದರೆ ಇದು ಬಹುಪಾಲು ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ಭಾಷೆಯ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ.

ಆಡುನುಡಿ, ಯಾವಾಗಲೂ ಸಮಕಾಲೀನ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಒಂದೇ ಕಾಲದ ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ಹಾಗೂ ಆಡು ನುಡಿಯ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಅವುಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ನಾವು ಯಾವುದನ್ನು ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡದ ಕಾಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೋ ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಹಳಗನ್ನಡದ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮುಂದೆ ಕೂಡ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸ್ವರೂಪ ಅದರಲ್ಲೂ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ, ಮತ್ತು ದತ್ತಿಗಳ ವಿವರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಕವಿಗಳು, ವೈಯಾಕರಣಿಗಳು ದೂರವಿಟ್ಟ ಆಡುನುಡಿಯನ್ನು ಶಾಸನಕಾರರು ನಮಗೆ ತೆರೆದಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಪದಪ್ರಯೋಗಗಳು ಕಂಡು ಬರಲು ಲಿಪಿಕಾರನಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಭಾಷಾ ಬಳಕೆಯ ಪ್ರಯೋಗದ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿರುವುದೂ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅದನ್ನು ಅಶುದ್ಧ ರೂಪ ಎಂದೂ ಹೇಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ.

ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡದ ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಹಳಗನ್ನಡದ ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಇವು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

ಉದಾ : ಅದಾನ್ - ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿ ದೀರ್ಘವಾಗಿದೆ.

ಭಟರಿಯಾ, ಕಲಭೋರನಾ - ಇಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠೀ ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯ 'ಅ'ಕಾರಕ್ಕೆ ಬದಲು 'ಆ'ಕಾರ ಇದೆ.

ಅಹವದುಳ್, ನಾಡುಳ್ - ಇಲ್ಲಿನ ಸಪ್ತಮೀ ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯ 'ಉಳ್' ಎಂದಿದೆ.

ಸಮಕ್ಷಮದೆ - ಇಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಮಿ ವಿಭಕ್ತಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ 'ಅದೆ' ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಬಕಾರಕ್ಕೆ ಬದಲು ವಕಾರವೂ; ಇಕಾರಕ್ಕೆ ಬದಲು ಎಕಾರವೂ ಇದೆ.

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಅರ್ಥ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಇವೆ. ಇವ್ವರಂ ಸಳ್ಳಂಗದರ್ ವಿಜಾರಸರುಂ ಪಲ್ಮಿಡಿಗೆ ಕುರುಮ್ಪಿಡಿವಿಟ್ಟಾರ್ ಎಂಬ ಸರಳ ವಾಕ್ಯದಂತೆಯೇ, 'ಬಟರಿಕುಲಾಮಲವ್ಯೋಮ ತಾರಾಧಿನಾಥನ್ ಅಳಪಗಣ ಪಶುಪತಿ ಮಾದಕ್ಷಿಣಾಪಥ ಬಹುಶತಹವನಾಹವದುಳ್ ಪಶುಪ್ರದಾನ ಶರ್ಮೋದ್ಧಮ ಭರಿತೋನ್ ದಾನಪಶುಪತಿಯೆನ್ನು ಪೊಗಳೆಪ್ಪೊಟ್ಟಣ' ಎಂಬಂತಹ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭೂಯಿಷ್ಟ ಪದಗಳನ್ನೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ನೋಡಬಹುದು. ಈ ಕಾಲದ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೋಡಬಹುದಾದರೂ, ಇದು ಕಲ್ಪುರ್ಗಿಯವರು ಹೇಳುವಂತೆ 'ಪರಿಚಿತರ ಮಧ್ಯೆ ಕುಳಿತ ಅಪರಿಚಿತನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ'.

ಹೀಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ನಡೆದಿರುವ ಭಾಷಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲು ಆಗದಿದ್ದರೂ, ದೀರ್ಘ ಕಾಲದ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಪಂಪಪೂರ್ವ ಯುಗದ ಶಾಸನಗಳ ಭಾಷೆ ನಿರಂತರ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ಇದೆ, ಬದಲಾಗುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಭಾಷಾ ಬದಲಾವಣೆಯ ಸಂಕ್ರಮಣ ಯುಗ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನದ ಸುಮಾರು ನೂರೈವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಬಂದ ಮಂಗಲೀಶನ ಬಾದಾಮಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಲಿಪಿ ಪರಿಸ್ಥರ ಮೈತ್ರಿ ಭಾವದಿಂದ ಬೆರೆತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ವಾಕ್ಯದ ತೊಡಕು ಇದರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತದೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಹಿತವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಲಿಪಿಗಳ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಿದ್ಧಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಕನ್ನಡಗಳ ಮಧುರ ಮೈತ್ರಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಗುಣದ ಬಂಧುರತೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು :

ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀಮತ್ ಪ್ರಿಥಿವೀ ವಲ್ಲಭ ಮಂಗಲೀಸನಾ

ಕಲ್ಮನೆಗೆ ಇತ್ತೊಂದು ಲಂಜಿಗೇಸರಂ ದೇವರ್ಕೆ ಪೂನಿಱುವ

ಮಾಲಕಾರನೆ ಅರ್ಧವಿಸದಿ ಇತ್ತೊದಾನಱಿವೊನ್

ಪೆಱ್ಱಮಹಾಪಾನಕನಕುಂ ಎಳನೆಯಾ ನರಕದಾ ಪುಱುಅಕುಂ'

ಕ್ರಿ.ಶ. ೭೦೦ರ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನವನ್ನು ಕೂಡ ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು:

ಸುರಚಾಪಂಬೋಲೆ ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಗಳ ತೆರವೋಲ್ಮಂಜುವೋಲ್ತೊರಿ ಬೇಗಂ

ಪಿರಿಗುಂ ಶ್ರೀರೂಪಲೀಲಾಧನವಿಭವ ಮಹಾರಾಶಿಗಳ್ಳಿಲ್ಲವಾಗ್ಗಂ

ಪರಮಾರ್ಥಂ ಮೆಚ್ಚಿನಾನೀ ಧರಣಿಯುಳಿರವಾನೆನ್ನು ಸನ್ಯಸನಂಗೆ

ಯ್ಕುರುಸತ್ತನ್ನನಿಸೇನ ಪ್ರವರ ಮುನಿವರನ್ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಸನ್ನಾನ್.

ಕ್ರಿ.ಶ ೮೦೦ರ ಮಾವಳಿ ಶಾಸನದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡಗಳ ಮಧುರ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು :

ಸ್ವಸ್ತಿ ಪ್ರಭೂತವರ್ಷ ಶ್ರೀ ಪ್ರಿಥಿವೀವಲ್ಲಭ ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರಾ ಭಟ್ಟಾರಕಾ ಶ್ರೀಗೋಇಂದ್ರಸಚ್ಚೇತು ಸಮುದ್ರಾಂತ ವಸುಧೆಯಾ ಧವಳೈಕ ಭತ್ರಭಾಯೆ ಇನ್ನಾಳೆ ಬನವಾಸಿ ಮಣ್ಣಲಮನಾಸಮುದ್ರಾಂತ ರಾಜಾದಿತ್ಯರಾಸನ್ ಆಳೆ ಆಳೆವಖೇಡಮಱುಸಾಸಿರನುಮಾನ್ ಚಿತ್ರವಾಹನನಾಳುತ್ತುಂ ಬಾಯ್ಕೀಳದಿರೆ ಮುನಿದು ಕೊಲ್ಲಿಪಲ್ಲವ ನೊಳಮ್ಪರಾದಿತ್ಯನನ್ನೆಸಸಲಾ ಕಾಕರಾಸರುಮೆಟ್ಟು ಪೆಗ್ಗಂಜಿಯ ಕೋಟಿಯಾನ್ ರೋಹಿಸಿಬಿಟ್ಟು ಎರಡುಮ್ಪಲದ ವೀರಭಟರ್ಕುಳೋಟ್ಟು ಪೊರಮಟ್ಟು ಬಿಲ್ವಿಲ್ಲೊಳ್ಳುದುರೆ ಕುದುರೆಯೊಳ್ಳಿಟ್ಟಿ ಅತಿ ತುಮುಲ ಕಾಳಗಂ ಪೆಟ್ಟಿ ಬಲದ ಕೆಯ್ಯಂ ಚಿತ್ರವಾಹನನತ್ತಿ ಪುಗುತ್ತನ್ನು ಕಾದಿಸೆ ಕಣ್ಣು ಕುಲಮುದ್ದ ನೀನೀ ಕಯ್ಯಪೊಕ್ಕು ಕಾದೆನ್ನು ಬೆಸನೆ ಪ್ರಸಾದಮೆನ್ನಯ್ಕಿ ಕಿಟ್ಟಿ ಕಾದಿ ಮಱುವಕ್ಕದವರ ಮೆಯ್ಯಿಯ್ಯಮ್ಮಾಗೆ ಎಚ್ಚೊಡಿಸಿ ಆ ಕಯ್ಯಂ ಗೆಲ್ಲು ತಾನುಂ ಪಲವುಂ ಎಸುವೆತ್ತುಂ ಎಯ್ಯೊದೆದಪ್ಪಿದವೊಲ್ಕುಣೆ ಪಂಜರದೊಳಗೆರಗಿ ಭೀಷ್ಮನೇರುವಂತೆ ನೆಲಮುಟ್ಟದೆ ಬಿಟ್ಟೊನಾನ್ವೇವಗಕ್ಕೆಯರಾಗ್ಗಂ ಮ್ಪಿಡಿದು ಬನ್ನಿದಿಗ್ಗೊಣ್ಣಯೆ ವೀರಲೋಕಕ್ಕೆ ಸನ್ನೋನ್.

ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಣೆಗೊಂಡಿರುವ ಗದ್ಯದ ಸರಳತೆ, ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಮತ್ತು ನಾಟಕೀಯ ಗುಣಗಳು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರನ ಕಾಲದ ಭಾಷೆ ಹೇಗೆ ಹದಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಸಾಗಿ ಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದರ ಮುನ್ನೂಚನೆಯನ್ನು ನೀಡುವಂತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗದ್ಯ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ವರೂಪದೊಂದಿಗೆ ಮೈದಾಳಿ ನಿಂತಿದೆ. ಆ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ವಿಷಯ ನಿರೂಪಣೆಗೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದ್ದುದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ, ಇಂತಹ ಗದ್ಯದ ಭಾಷೆಯ ಗುಣ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರನು ಹೇಳುವ ವಿಮಳೋದಯ ನಾಗಾರ್ಜುನ ಜಯಬಂಧು ಮೊದಲಾದವರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲೇ ಬರೆದವರಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರು ಬಳಸಿದ್ದು ಇಂಥ ಗದ್ಯವೇ ಆಗಿರಬೇಕು.

ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಡುಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟು, ಬಂದುಬಿಟ್ಟು, ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟು, ಕೇಳಿಬಿಟ್ಟು ಇಂತಹ ಪದಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಇಂತಹ ಒಂದು ರೂಪ ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲೂ ಇದೆ. 'ಪೆಗ್ಗಂಜಿಯ ಕೋಟೆಯಾನ್ ರೋಹಿಸಿಬಿಟ್ಟು'.

ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಸಂಭಾಷಣಾ ರೂಪಗಳೂ ಆ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿವೆ : 'ಜೀವಿತಂ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಿಮ್ ಎನೆ', 'ಈ ಊರನ್ನ ಸರ್ವಬಾಧಾಪರಿಹಾರಮಾಗೆ ಪ್ರಸಾದಂಗೈ', ಮಾಧವನೀತನ್ ಪೆರನಲ್ಲ', 'ಕುಲಮುದ್ದ ನೀನ್ ಈ ಕಯ್ಯಂ ಪೊಕ್ಕು ಕಾದು ಎನ್ನು ಬೆಸನೆ ಪ್ರಸಾದಮ್ ಎನ್ನೆಯ್ಲಿ' - ಇವೆಲ್ಲ ಆಡುಮಾತಿನ ರೀತಿಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಕನ್ನಡ ಹೇಗೆ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ದಾರಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಸಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚು, ಪದ್ಯ ಕಡಿಮೆ. ಆದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ತ್ರಿಪದಿ, ಪಿರಿಯಕ್ಕರ, ಕಂದ, ಅಕ್ಷರವೃತ್ತಗಳ ಹರಹು ಇರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಪೂರ್ವದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡದ ಮಟ್ಟಗಳಾದ ತ್ರಿಪದಿ, ಪಿರಿಯಕ್ಕರಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕಂದ ವೃತ್ತಗಳನ್ನೂ ಬಳಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

ಬಾದಾಮಿ ಶಾಸನ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ತ್ರಿಪದಿ ಶಾಸನ. ಇಲ್ಲಿನ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾವೋತ್ಕಟತೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಶಾಸನದ ಬಗ್ಗೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಚರ್ಚೆಗಳಾಗಿವೆ. ತಟ್ಟುಕೋಟೆಯ ಶಾಸನವನ್ನೂ ಇದರೊಂದಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಷ. ಷಟ್ಪರ್ ಅವರು ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು ಅಕ್ಷರಮೇರು ಎಂಬ ಕವಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಾದಾಮಿಯ ಶಾಸನದ ನಂತರ ರಚನೆಗೊಂಡಿರುವ ಹುಂಚ ಮತ್ತು ಸೊರಬದ ಶಾಸನಗಳ ತ್ರಿಪದಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಸುಂದರವಾದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿವೆ.

ಇನ್ನು ಕಂದದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ೯೦೦ಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆಯೇ ಹಲವು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದದ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಉದಾ :

ನಿರ್ಮಲಕೋಶಕ ವಂಶನ್

ಧರ್ಮಪರನ್ ಚಾರು ಮಣಲಿ ಮನೆ ಒಡೆಯೊನ್ ವಲಂ

ತಮ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರೋಚಿತಮಾನ್

ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಶನವಿಶುದ್ಧನುಂ ವಚ್ಚಿತ್ತಾನ್

ಕಂದದ ನಂತರ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಬಹುಪ್ರಿಯವಾದ ಛಂದಸ್ಸು ಅಕ್ಷರ ವೃತ್ತಗಳು. ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೫೦೦ರ ತಮಟುಕಲ್ಲು ಶಾಸನದಲ್ಲೇ ಇದನ್ನು ಸೊಗಸಾಗಿ ಮೂಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಫಣಿಮಣಿ ಅನ್ನು ಭೋಗಿ, ಫಣದೊಳ್ಳುಣಿ ವಿಲ್ಮನದೋನ್

ರಣಮುಖದುಳ್ಳೆಕೋಲಂ ನೆರಿಯಕ್ಕುಮನಿನ್ದ ಗುಣನ್

ಪ್ರಣಯೀಜನಕ್ಕೆ ಕಾಮನಸತಿತೋತ್ಥಲ ವಣ್ಣನವನ್

ಗುಣಮಧುರಾಂಕ ದಿವ್ಯಪುರುಷನ್ ಪುರುಷಪ್ರವರನ್

ಗುಣಮಧುರಾಂಕನ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ ಇದು ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಪದ್ಯವೂ ಹೌದು.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಆರಂಭ ಕಾಲದ ಪ್ರಾಕೃತ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಲ್ಮಿಡಿಯ ನಂತರ ಬರುವ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಗುಣ ಮಡುಗಟ್ಟಿರುವುದನ್ನೂ ನಾವು ನೋಡಬಹುದು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಂಬೆಗಾಲಿಕ್ಕುತ್ತಾ, ಹೆಜ್ಜೆ ತಪ್ಪುತ್ತಾ, ಎಡವುಗತ್ತಾ ಬಂದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸತ್ವದೊಂದಿಗೆ ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ರೂಪ ತಾಳಿ ನಿಂತಿದೆ. ಅಚ್ಚಗನ್ನಡದ ಪದಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ಈ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಉದಾ. ವೆದ ನೆಲ್ಮಣ್, ಮಣ್ಮನೆ, ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಗಂಗ-ಕದಂಬ, ಚಾಲುಕ್ಯ ಅರಸರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೇ ಶಾಸನಗಳು ರಚನೆಯಾಗಿವೆ. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಾಜ್ಞೆ, ದತ್ತಿಯ ನಿರೂಪಣೆ, ವರ್ಣನೆ, ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಹೀಗೆ ಮಹತ್ವ ಪೂರ್ಣ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೇ ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಶುಷ್ಕನಿರೂಪಣೆ ಹೋಗಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಗುಣದೊಂದಿಗೆ ಶಾಸನಗಳು ಮೈದಾಳತೊಡಗಿದವು. ಆಕರ್ಷಕ ಗದ್ಯ ಹಾಗೂ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಪದ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಬಳಕೆಗೊಂಡವು. ಪದ್ಯಕ್ಕಿಂದಲೂ ಗದ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚು ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟತೆಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ, ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿರೂಪಣೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಿತು. ಸುಂದರ ಲಿಪಿ, ಶುದ್ಧ ಭಾಷೆಗಳು ಎದ್ದು ಕಾಣಿಸತೊಡಗಿದವು.

ಲಿಪಿ :

ಪಂಪಪೂರ್ವ ಯುಗದ ಲಿಪಿಯು ಅಶೋಕನ ಬ್ರಾಹ್ಮಿಲಿಪಿಯಿಂದ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳೀಯ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳೊಂದಿಗೆ ಕಂಡುಬರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕದಂಬರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾದ ಲಿಪಿಗಿಂತ ಗಂಗರ ಶಾಸನಗಳ ಲಿಪಿ ಹೆಚ್ಚು ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಹಲ್ಮಿಡಿಯ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಗೂ, ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ತಾಳಗುಂದದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಸನದ ಲಿಪಿಗೂ ಬಹಳಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಿ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳೊಂದಿಗೆ, ಅದರಲ್ಲೂ ಆಯಾ ಭಾಷಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಿ ಲಿಪಿ ಬಳಕೆಯಾಗತೊಡಗಿರಬೇಕು.

ಅಲ್ಲದೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಿಲಿಪಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಶಕಟರೇಫ ಹಾಗೂ ರಳ ಲಿಪಿಗಳನ್ನು ಹಲ್ಮಿಡಿಯಲ್ಲೇ ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ತನಗೆ ಅವಶ್ಯವಿರುವ ಹೊಸ ಲಿಪಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಲಿಪಿ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇವೆರಡೂ ಅಂಶಗಳೂ ತುಂಬ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಅಂಶಗಳು.

ಈಗಾಗಲೇ ನೋಡಿದ ಪಲ್ಮಿಡಿಲುಂ, ಮೂಳಿವಳ್ಳಿಯುಂ ಮತ್ತು ಕಪ್ಪೆಅರಭಟ್ಟ ಎಂಬ ವಿಸಂಧಿ ಪದ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಆಗಷ್ಟೇ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಹೊರಟು, ಎಡವುಗತ್ತಾ, ಏಳುತ್ತಾ ಬೀಳುತ್ತಾ ಸಾಗುವ ಹೋರಾಟದ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.